

Vybrané problémy konania proti mladistvým¹

Anotácia: Tento článok sa zaoberá niektorými problémovými ustanoveniami konania proti mladistvým. Cieľom tohto článku je upriamiť pozornosť na aplikačné problémy, ktoré vyžadujú legislatívne zmeny. Ide najmä o nejednoznačné možnosti účasti iných subjektov ako sú zákonný zástupca a orgán sociálno-právnej starostlivosti a sociálnej kurately v trestnom konaní a ich práva podávať opravné prostriedky.

Kľúčové slová: trestné konanie, prípravné konanie, súdne konanie, konanie proti mladistvým, opravné prostriedky.

1 Úvod

Osoba mladistvého obvineného predstavuje v trestnom konaní špecifický subjekt, ktorý si zasluhuje zvýšenú mieru pozornosti a ochranu z dôvodu nízkeho veku, a teda z dôvodu potreby nahrádzať jeho nevedomosť a neskúsenosť osobami kvalifikovanejšími a staršími. „Dôvodom osobitnej úpravy je dosiahnutie výchovného účelu trestného konania, zaistenie procesných práv mladistvého s prihliadnutím na jeho vek, nižšiu duševnú zrelosť, ako aj obmedzené možnosti vlastnej obhajoby, a tým minimalizovanie škodlivých vplyvov trestného konania na mladistvého.“² Aj z tohto dôvodu v prípadoch mladistvých obvinených zakotvil Trestný poriadok³ možnosť účasti **zákonného zástupcu a orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** v trestnom konaní. To, v akej miere majú oprávnenia v konaní, riešia nasledujúce state tohto článku. Ako je zrejmé, pre mladistvých zákonodarcu vyčlenil v rámci Trestného poriadku osobitnú časť – 3. časť 7. hlava 2. diel, kde by mali byť sústredené všetky podstatné ustanovenia týkajúce sa mladistvých. Hoci by sa zdalo, že takéto systematické zaradenie osobitného spôsobu konania do Trestného poriadku zaručuje prehľadnosť a úplnosť právnej úpravy v tejto oblasti, opak je pravdou. Napriec celým Trestným poriadkom sú roztrúsené čiastkové ustanovenia o právach týchto subjektov v trestnom konaní a táto právna úprava je občas rovnaká, a teda duplicitná, no na druhej strane máme aj prípady, kedy si tieto ustanovenia vzájomne protirečia.

2 Zákonný zástupca

Postavenie zákonného zástupcu upravuje primárne § 35 ods. 1 Trestného poriadku (ďalej aj „TP“): „Zákonný zástupca obvineného, ktorý je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo ktorého spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, je oprávnený obvineného zastupovať, najmä zvoliť mu obhajcu, robiť za neho návrhy, podávať za neho žiadosti a opravné prostriedky; je tiež oprávnený zúčastniť sa na tých úkonoch, na ktorých sa podľa zákona môže zúčastniť obvinený. V prospech obvineného môže zákonný zástupca tieto práva vykonať aj proti vôli obvineného.“

Už dlhšie sa vedie polemika, do akej miery sa toto všeobecné ustanovenie vzťahuje aj na mladistvých obvinených, ktorí by mali byť z hľadiska trestného konania *de facto* osoby s plnou právnou spôsobilosťou, pretože ako to vyplýva z § 37 ods. 1 TP, Trestný poriadok odlišuje medzi dôvodmi povinnej obhajoby „je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo jeho spôsobilosť na právne úkony je obmedzená“ (§ 37 ods. 1 písm. b) TP) a dôvodom „ide o konanie proti mladistvému“ (§ 37 ods. 1 písm. d) TP), z čoho možno vydedukovať,

¹ Tento článok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV-19-0102. This article was supported by the scientific project APVV-19-0102 of the Slovak Research and Development Agency.

² ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*, s. 282.

³ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

že zákonodarca mal zrejme presvedčenie, že mladistvý nepatrí medzi osoby s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony v trestnom konaní, hoci ešte nedovršil 18 rokov veku. Inak by nebolo na tento dôvod potrebné odlišné písmeno, pretože by inak automaticky pokrývalo tieto prípady písmeno b/.

Odborná a vedecká literatúra k tomuto problému uvádza nasledovné:

osobou s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony sú aj fyzické osoby pred nadobudnutím plnoletosti,⁴ pričom literatúra odkazuje v tomto smere na občianskoprávne predpisy - § 8 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka.⁵

V praxi sa vždy priznáva zákonnému zástupcovi mladistvého postavenie v zmysle § 35 Trestného poriadku v zmysle zásady *in dubio pro reo*. Aj preto je napr. vždy možné, aby sa zákonný zástupca mladistvého účastnil výsluchu mladistvého alebo záverečného preštudovania spisu. Ďalej však odborná literatúra jednoznačne vymedzuje, že tieto práva patria zákonnému zástupcovi len do nadobudnutia plnoletosti mladistvého.⁶

Odborná literatúra uvádza, že základné práva zákonného zástupcu sú v zmysle § 35 TP nasledovné:⁷

- zvoliť obvinenému obhajcu,
- robiť za neho návrhy (na vykonanie dôkazov),
- podávať za neho žiadosti (o prepustenie z väzby, o preskúmanie postupu policajta),
- podávať za neho opravné prostriedky (sťažnosť, odpor, odvolanie, návrh na povolenie obnovy konania),
- je oprávnený zúčastniť sa na tých úkonoch, na ktorých sa podľa zákona môže zúčastniť obvinený.

Ako ďalšie práva uvádza literatúra aj právo nazeráť do spisu a vzniesť námietku zaujatosti,⁸ prípadne aj byť upovedomený o hlavnom pojednávaní, zúčastniť sa ho, ako aj verejného zasadnutia a klásť na nich svedkom otázky.⁹

Ak by sme však konkrétne hľadali v jednotlivých osobitných ustanoveniach, zistili by sme, že niektoré z týchto „všeobecných“ práv zakotvených v § 35 TP sa odrážajú explicitne aj v iných ustanoveniach Trestného poriadku, no iné nie. Otázkou teda ostáva, do akej miery sa pri výkone konkrétnych práv možno dovolávať samostatného § 35 TP alebo či je možné tieto práva vykonávať len v medziach osobitných ustanovení, ktoré tieto práva ďalej zakotvujú a rozvíjajú.

V tomto smere má potom podľa iných ustanovení Trestného poriadku **zákonný zástupca** aj ďalšie práva, ktoré mu priznáva Trestný poriadok – napr. právo nazeráť do spisov podľa § 69 ods. 1 TP, právo byť upovedomený o termíne hlavného pojednávania podľa § 247 ods. 2 TP, následne môže na hlavnom pojednávaní klásť vypočúvaným otázky podľa § 272 ods. 1 TP. Za všeobecné právo zákonného zástupcu možno považovať tiež právo podania odvolania podľa § 308 ods. 2 TP, a to dokonca aj proti vôli obvineného, ktorý je pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo ktorého spôsobilosť je obmedzená. Ďalej má zákonný zástupca právo na doručenie obžaloby (§ 240 ods. 1 písm. d) TP). Toto je doplnené osobitným ustanovením o mladistvých v § 340 TP.

Ako je možné vidieť, tak niektoré práva pre zákonného zástupcu, ktoré inak všeobecne upravuje § 35 TP, už nie sú osobitne upravené v iných ustanoveniach, napr. právo podať odpor, či právo podať návrh na obnovu konania, ale aj iné.

⁴ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*, s. 112.

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná časť*, s. 163.

⁵ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

⁶ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*, s. 112.

⁷ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*, s. 112-113.

⁸ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*, s. 113.

⁹ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*, s. 164.

Trestný poriadok v niektorých prípadoch explicitne uvádza, aké práva má **zákonný zástupca mladistvého obvineného**.

1. Prvým podstatným právom je právo podávať **sťažnosť**. Podanie sťažnosti proti uzneseniu v prospech mladistvého upravuje § 186 ods. 1 TP. Takisto sa vyjadruje zákonny zástupca k vzdaniu sa sťažnosti (§ 176 ods. 3 TP). Osobitne je potrebné spomenúť ustanovenie § 344 ods. 2 TP z dielu Konanie proti mladistvým, podľa ktorého *„Ak nebol zákonny zástupca uvedený v odseku 1 alebo orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately prítomný pri vyhlasovaní uznesenia, proti ktorému je prípustná sťažnosť alebo ktorým bolo trestné stíhanie zastavené, podmienene zastavené alebo prerušené alebo vec postúpená, doručí sa mu aj rovnopis tohto uznesenia, ak v čase vyhlásenia uznesenia mladistvý nedovršil osemnásť rok svojho veku.“*

Toto ustanovenie mierne dopĺňa a modifikuje všeobecné ustanovenie § 186 ods. 1 TP, podľa ktorého i tak je možné, aby každý zákonny zástupca, ak je v konaní subjektom, podával sťažnosť proti akémukoľvek uzneseniu. V tomto smere by teda doručenie *de facto* akéhokoľvek uznesenia predpokladalo, že toto uznesenie by malo byť doručené aj zákonnému zástupcovi v zmysle § 186 ods. 1 TP, inak by nebolo možné vypočítať lehotu pre podanie opravného prostriedku. Z uvedeného vyplýva, že ustanovenie § 344 ods. 2 TP je len určitou duplicitnou úpravou všeobecného práva z § 186 TP, ktoré je priznané každému zákonnému zástupcovi. Toto právo na doručenie uznesenia vyplýva tiež zo všeobecného ustanovenia § 179 ods. 3 TP, a to pre všetkých zákonných zástupcov osôb s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, ak je proti uzneseniu možné podať sťažnosť.

2. Takisto má zákonny zástupca práva v konaní **o dohode o vine a treste**. Má právo vyjadriť nesúhlas s dohodou o vine a treste mladistvého, preto musí byť vždy na toto konanie prizvaný (§ 232 ods. 2 TP). Zaujímavé je, že na verejnom zasadnutí pred súdom už sa nesúhlas zákonného zástupcu aplikuje len v tom prípade, že má obvinený menej ako 18 rokov (§ 333 ods. 5 TP). Z uvedeného vyplýva, že právo vyjadrovať sa k dohode o vine a treste má zákonny zástupca v prípravnom konaní vo vzťahu ku všetkým mladistvým, aj tým, čo už dovŕšili 18 rokov, no v konaní pred súdom už len pri tých, ktorí majú menej ako 18 rokov. Takáto právna úprava je mierne protirečivá, pretože, ak raz v prípravnom konaní už zákonny zástupca súhlasil s dohodou o vine a treste, je nepravdepodobné, že by s ňou nesúhlasil v konaní pred súdom, teda takáto dohoda, kde s ňou zákonny zástupca mladistvého do 18 rokov nesúhlasí, by sa ani nemala dostať pred súd, a teda takéto ustanovenie s reštriktívnejšími podmienkami pred súdom je vlastne nadbytočné. Následne, súd vyjadrenie zákonného zástupcu uvedie do odôvodnenia rozsudku (§ 168 ods. 2 TP). Zaujímavá je však formulácia v § 331 ods. 2 TP, kde sa návrh na schválenie dohody o vine a treste doručí zákonnému zástupcovi len vtedy, ak mladistvý nedovŕšil 19 rokov veku. Iné ustanovenie Trestného poriadku - § 340 TP však garantuje zákonnému zástupcovi doručenie návrhu na schválenie dohody o vine a treste vždy.

3. Na **hlavnom pojednávaní** má zákonny zástupca obvineného mladistvého právo záverečnej reči (pozri § 343 ods. 4 TP), má právo tiež predniesť záverečný návrh na verejnom zasadnutí (§ 295 ods. 3 TP). Na hlavnom pojednávaní môže zákonny zástupca mladistvého navrhnúť vylúčenie verejnosti (§ 343 ods. 3 písm. a) TP).

4. Vo vzťahu k podaniu **odvolania** je právo zákonného zástupcu upravené všeobecným ustanovením (§ 308 ods. 2 TP), oznamovanie rozsudku je upravené osobitne pre zákonného zástupcu mladistvého, aj to len tomu, s ktorým mladistvý žije v spoločnej domácnosti (§ 344 ods. 1 TP). Toto právo je opätovne duplicitne uvedené aj v § 173 ods. 3 TP. Treba uviesť, že ak ide o vzdanie sa práva na odvolanie proti rozsudku, toto je možné urobiť v konaní proti mladistvým len v prípade, ak vyhlásenie učiní aj zákonny zástupca.

5. Ešte je potrebné spomenúť ustanovenie § 369 ods. 5 TP, ktoré uvádza zákonného zástupcu:

- mladistvého,
- osoby, ktorá je pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená, ako osobu oprávnenú na podanie **dovolania**.

Tu teda zákonodarca opäť zvolil, na rozdiel od § 308 ods. 2 TP, akýsi špecifický výpočet konkrétnych zákonných zástupcov, hoci z § 35 ods. 1 TP je zrejmé, že vlastne to ani nie je potrebné, pretože iba tieto 2 kategórie subjektov majú právo na to, aby ich v trestnom konaní zastupoval zákonný zástupca.

3 Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

Špecifickosť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je v tom, že na rozdiel od zákonného zástupcu, tento subjekt je určený len pre konania proti mladistvým – „*Subjekt trestného konania je každý, kto má a vykonáva vplyv na priebeh konania a komu tento zákon na uskutočnenie tohto vplyvu priznáva určité procesné práva alebo ukladá povinnosti. V konaní pred súdom je stranou ten, proti komu sa vedie trestné konanie, poškodený, zúčastnená osoba a prokurátor; rovnaké postavenie ako strana má aj zástupca občianskeho združenia, dôveryhodná osoba, ako aj iná osoba, na ktorej návrh alebo žiadosť sa konanie vedie alebo ktorá podala opravný prostriedok a v konaní proti mladistvému aj orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.*“

V zmysle odbornej a vedeckej literatúry ide o subjekt s tzv. samostatnými obhajovacími právami¹⁰ a je upravený v § 73 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. „*Tento orgán vykonáva na rozdiel od zákonného zástupcu mladistvého zverenú obhajovaciu práva vo vlastnom mene, a nie v mene osoby, proti ktorej sa vedie trestné stíhanie.*“¹¹ Lehota na podanie opravného prostriedku mu z tohto dôvodu plynie samostatne.¹²

Orgán sociálnoprávnej ochrany má v konaní proti mladistvým najmä tieto práva:

- zisťuje pomery mladistvého (§ 337 TP),
- doručuje sa mu obžaloba (§ 340 TP),
- doručuje sa mu upovedomenie o hlavnom pojednávaní (§ 343 ods. 2 TP),
- na hlavnom pojednávaní má právo robiť návrhy a dávať vypočúvaným otázky (§ 343 ods. 3 TP),
- má právo prednášať záverečnú reč (§ 343 ods. 4 TP),
- doručuje sa mu rovnopis rozsudku (§ 344 ods. 1 TP),
- doručuje sa mu rovnopis rozsudku (§ 173 ods. 3 TP),
- vyjadruje sa k vzdaniu sa odvolania (§ 172 ods. 2 TP),
- doručuje sa mu uznesenie o zastavení trestného stíhania, prerušení trestného stíhania alebo postúpení veci, ak mladistvý nedovršil 18. rok veku (§ 179 ods. 4 TP),
- ak nebol prítomný pri vyhlasovaní uznesenia, proti ktorému je prípustná sťažnosť alebo ktorým bolo trestné stíhanie zastavené, podmienene zastavené alebo prerušené alebo vec postúpená, doručí sa mu aj rovnopis tohto uznesenia, ak v čase vyhlásenia uznesenia mladistvý nedovršil 18. rok svojho veku (§ 344 ods. 2 TP),

¹⁰ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná časť*, s. 162.

¹¹ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*, s. 289.

¹² ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*, s. 289.

- má právo na podanie sťažnosti (§ 186 ods. 1 TP),
- vyjadruje sa k vzdaniu sa sťažnosti (§ 176 ods. 3 TP),
- doručuje sa mu upovedomenie o verejnom zasadnutí (§ 292 ods. 1 TP), ak mladistvý nedovršil 19. rok veku,
- doručuje sa mu upovedomenie o verejnom zasadnutí (§ 343 ods. 2 TP),
- prednáša záverečný návrh na verejnom zasadnutí (§ 295 ods. 3 TP),
- doručuje sa mu návrh na schválenie dohody o vine a treste (§ 332 ods. 2 TP), ak mladistvý nedovršil 19. rok veku,
- doručuje sa mu návrh na schválenie dohody o vine a treste (§ 340 TP),
- môže podávať opravné prostriedky všeobecne (§ 345 ods. 1 TP).

K vyššie uvedeným právam možno konštatovať, že opätovne, ako pri zákonných zástupcoch, ide o duplicitu niektorých práv, ktoré sú jednak vo všeobecných ustanoveniach Trestného poriadku, jednak v osobitnom diele o konaní proti mladistvým. Takisto možno badať, že niektoré práva sú odlišne formulované, hoci by malo ísť o totožné právo. Tiež stojí za povšimnutie, že hoci má orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately právo podávať sťažnosti proti uzneseniam, tieto sa mu doručujú len, ak obvinený nedovršil 18 rokov. V tomto prípade je otázka, ako je možné naplniť právo podľa § 186 ods. 1 TP o tom, že je možné podať sťažnosť proti všetkým uzneseniam, ak sa orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately nedoručia. V tomto prípade ide zrejme len o uznesenia, pri ktorých je zástupca prítomný, resp. o ktorých sa dozvie od zákonného zástupcu alebo samotného obvineného. Keďže tento subjekt je procesne samostatný a nie je *de iure* zástupcom obvineného, je z tohto dôvodu ťažké si predstaviť, že by medzi nimi prebiehala komunikácia a výmena informácií.

4 Osobitné ustanovenia o konaní proti mladistvým

Záverom je potrebné dodať, že ustanovenia dielu o osobitnom spôsobe konania proti mladistvým sa nepoužívajú, ak dôjde k vzneseniu obvinenia až po dovŕšení devätnásteho roku veku obvineného (§ 347 ods. 2 písm. b) TP). Z uvedeného vyplýva, že ani zákonný zástupca, ani orgán sociálnoprávnej kurately nemajú práva, ktoré im priznáva Trestný poriadok od § 336 až po § 347 TP, ak obvinený dovŕšil v čase vznesenia obvinenia 19. rok veku.

Otázkou však ostáva, ako sa vysporiadať s tými ustanoveniami, ktoré explicitne uvádzajú určité práva zákonných zástupcov a orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktoré však nie sú uvedené od § 336 až po § 347 TP? Aplikujú sa tieto aj napriek tomu? Zákonodarca teda zjavne mal v úmysle obmedziť niektoré oprávnenia týchto subjektov dovŕšením určitého veku mladistvého, no na druhej strane opomenul § 347 ods. 2 písm. b) TP aplikáciu na všetky ustanovenia, ktoré operujú s „konaním proti mladistvým“. Vytvára sa tak určitá duplicita pojmu „konania proti mladistvým“, kde na jednej strane sú to výlučne ustanovenia od § 336 po § 347 TP, no na druhej strane ide o rozšírený katalóg ustanovení, ktoré sú roztrúsené po celom Trestnom poriadku a na tie sa obmedzenie podľa § 347 ods. 2 písm. b) TP zjavne nevzťahuje. Otázkou je, aký mal zámer zákonodarca, keď vytvoril v tejto právnej úprave takýto chaos.

Na druhej strane je potrebné uviesť, že na niektorých miestach Trestného poriadku nie je vôbec zmienka o zákonnom zástupcovi alebo orgáne sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, hoci by sa práve pri niektorých osobitných inštitútoch hodila špecifická právna úprava. Príkladom je napr. účasť týchto subjektov v osobitnom skrátenom vyšetrovaní. Práve skrátená forma tohto konania môže mať negatívny dopad na možnosť účasti týchto subjektov v trestnom konaní, a to z dôvodu nedostatku času na ich vyrozumenie, resp. informovanie o ich právach. Príkladom je § 187 ods. 1 Trestného poriadku,

kde je zakotvené, že v prípade postupu podľa § 204 Trestného poriadku sa podáva sťažnosť proti uzneseniu o vznesení obvinenia do skončenia skráteného vyšetrovania. Ak si vezmeme realitu osobitného skráteného vyšetrovania, toto je možné realizovať aj cez víkend, kedy 48 hodinová lehota vie ubehnúť napr. od piatka večera do nedele večera, čo bráni v tomto prípade doručeniu uznesenia orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, pretože tento ako anonymný orgán štátnej správy nezastúpený konkrétnou fyzickou osobou nemá práve v tomto čase „úradné hodiny“, preto mu ani nie je možné doručiť predmetné uznesenie a ani uplatniť v tomto prípade jeho právo na podanie sťažnosti, čím sa toto konanie *de facto* v takomto prípade úplne paralyzuje. Ako uvádza Mihálik, doba 48 hodín na ukončenie skráteného vyšetrovania sa môže v určitých prípadoch javiť ako nedostačujúca. Riešením „by mohlo byť predĺženie lehoty na postup podľa § 204 TP napr. na 96 hodín.“¹³

Ďalej by som spomenul ako jedno z problematických ustanovení § 213 ods. 1 TP: „*Policajt môže povoliť účasť obvineného na vyšetrovacích úkonoch a umožniť mu klásť vypočítvaným svedkom otázky. Postupuje tak najmä vtedy, ak obvinený nemá obhajcu a úkon spočíva vo výsluchu svedka, pri ktorom je dôvodný predpoklad, že ho nebude možné vykonať v konaní pred súdom, iba ak by zabezpečovanie jeho prítomnosti alebo jeho prítomnosť mohli ohroziť vykonanie tohto úkonu.*“ Nie je zrejmé, ako táto skutočnosť dopadá na zákonného zástupcu, ktorý v kontexte § 35 ods. 1 TP má právo zúčastniť sa na tých úkonoch, na ktorých sa podľa zákona môže zúčastniť obvinený. Nie je zrejmé, či možno účasť zákonného zástupcu a obvineného riešiť samostatne alebo ide o spoločnú účasť, t. j. či je účasť zákonného zástupcu možná len v tom prípade, že toto právo uplatní obvinený a že mu ho policajt umožní realizovať, alebo či je možné, aby sa zákonný zástupca domáhal tohto práva samostatne vo vlastnej réžii aj bez ingerencie obvineného a bez jeho záujmu o účasť na úkonoch. Takisto nie je zrejmé, či má policajt vyhodnocovať nutnosť/možnosť účasti pre oboch súčasne, alebo je možné, aby nepovolil účasť obvineného, ale na druhej strane umožnil účasť zákonného zástupcu. V tomto smere by bolo potrebné, aby zákonodarca zvážil, či v prípade zákonného zástupcu nie je vhodné zaradiť ho do § 213 ods. 2 TP spoločne s obhajcom, teda, aby zákonný zástupca mal právo účasti na úkonoch vždy, keď o to požiada. V tomto kontexte poukazujem na článok JUDr. Turaya, ktorý analyzuje dôležitosť účasti obvineného a obhajcu na úkonoch prípravného konania a na dôsledné zabezpečenie práv, ktoré vyplývajú z ustanovenia § 213 TP.¹⁴ Práve dôsledné aplikovanie práv vyplývajúcich z tohto ustanovenia je kľúčové pre zabezpečenie práva na obhajobu.¹⁵ Za porušenie práv vyplývajúcich z tohto ustanovenia sa považuje už len samotný fakt, že policajt neoznámi včas konanie úkonu obvinenému. Preto by malo byť dôležité aj vymedzenie toho, do akej miery má právo aj zákonný zástupca dovoľávať sa tohto ustanovenia. Jediná možnosť, kedy je možné obmedziť práva vyplývajúce z uvedeného ustanovenia, je nemožnosť odloženia konkrétneho úkonu.¹⁶ Odborná literatúra má za to, že takýmto úkonom je tzv. neodkladný úkon, ktorý je definovaný v § 10 ods. 16 TP. „*Neodkladnosť úkonu je úzko spätá so samotným momentom začatia trestného stíhania, pričom jeho neodkladnosť spočíva v tom, že je potrebné ho okamžite vykonať, pretože ak by sa tak nestalo, hrozilo by, že dôkazný prostriedok alebo dôkaz by bol zničený alebo zmarený.*“¹⁷ Na druhej strane však poznáme

¹³ MIHÁLIK, S. Dopady tzv. superrýchleho konania ako osobitnej formy vedenia trestného konania. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*, s. 98.

¹⁴ TURAY, L. Právo na obhajobu a jeho limity. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*, s. 148 a nasl.

¹⁵ TURAY, L. Právo na obhajobu a jeho limity. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*, s. 148 a nasl.

¹⁶ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár. 3. aktualizované vydanie*, s. 464.

¹⁷ TARABOVÁ, N. Niekoľko úvah k rozsahu dokazovania v skrátenom vyšetrovaní. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*, s. 141.

aj neopakovateľné úkony – „*neopakovateľný úkon je taký úkon, ktorý v ďalšom konaní už nemožno vykonať, ak tento zákon ďalej neustanovuje inak.*“¹⁸ Práve v prípade neopakovateľných úkonov je prioritou, aby bola účasť obhajcu, obvineného (resp. aj zákonného zástupcu) dodržaná v zmysle § 213 ods. 1 TP. „*Trestný poriadok nevymenúva, ktorý úkon je neodkladný ani neopakovateľný. Preto len od dôkazného prostriedku – v tomto prípade výsluchu svedka, nezávisí samotná vlastnosť neodkladnosť alebo neopakovateľnosť, ale vždy ide o súhrn podmienok, okolností, pomerov viažucich sa k danému skutkovému stavu, ktoré budú určujúcim faktorom, či výsluch svedka bude alebo nebude mať charakter jedného z dvoch definovaných úkonov.*“¹⁹ V tomto smere si zákonodarca trochu protirečí, pretože na jednej strane je možné abstrahovať od účasti obvineného (a jeho zákonného zástupcu) pri neodkladných úkonoch, no prioritne sa predpokladá ich účasť pri neopakovateľných úkonoch. Spravidla je však veľa neodkladných úkonov zároveň neopakovateľných a splňajú tak obe definície zároveň, čo práve môže spôsobovať problém pri aplikácii § 213 ods. 1 TP. Je teda pomerne ťažké určiť, v ktorých prípadoch ide o taký úkon, pri ktorom policajt môže upustiť od povinnosti informovať o ňom obhajcu, obvineného a zákonného zástupcu a zároveň v ktorých môže upustiť od ich účasti na úkone.

V každom prípade by sa mal zákonodarca zamyslieť nad súvisiacimi ustanoveniami Trestného poriadku, kde sa síce explicitne neuvádza účasť a pôsobenie vyššie uvedených subjektov, ale kde z kontextu iných ustanovení je ich súčinnosť zrejmalá. Ich explicitným neuvedením pri konkrétnych ustanoveniach však následne „uchádzajú“ zákonodarcovi súvislosti týchto ustanovení s niektorými všeobecnými právami zakotvenými v iných ustanoveniach, čo môže v praxi spôsobovať neželané komplikácie v konaní.

Aj tieto problémy je potrebné do budúcnosti doriešiť.

5 Záverom

Na základe vyššie uvedenej analýzy, je zřejmé, že zákonodarca trochu nevhodne oddeľuje:

- zákonných zástupcov vo všeobecnosti bez uvedenia akýchkoľvek dovetkov,
- zákonných zástupcov mladistvých,
- zákonných zástupcov osôb s pozbavenou spôsobilosťou na právne úkony alebo osôb, ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená.

Takáto právna úprava je neprehľadná, zakladá pochybnosti o tom, ktorý zákonný zástupca má aké práva a bolo by potrebné aspoň v časti tieto ustanovenia zjednotiť, resp. ich sústrediť na jedno miesto v Trestnom poriadku, aby neboli duplicitne medzi všeobecnými ustanoveniami a zároveň medzi osobitnými ustanoveniami o mladistvých. Toto nie je možné akceptovať najmä v prípadoch, ak je právna úprava rozporná v rámci všeobecných a osobitných ustanovení. Navyše, posledným problémom je nejednotnosť toho, ako sa majú tieto ustanovenia aplikovať po dovŕšení 19. roku veku mladistvého, ak bolo vznesené obvinenie až po tomto roku. Všeobecné ustanovenia by totiž mali platiť všetky len do ²⁰dovŕšenia 18. roku mladistvého, kedy automaticky má zaniknúť právo vyplývajúce pre zákonného zástupcu z dôvodu neplnoletosti obvineného. Na druhej strane však osobitné ustanovenia proti mladistvým rátajú s tým, že tieto ustanovenia sa majú aplikovať v závislosti od toho, kedy boli mladistvému vznesené

¹⁸ Ust. § 10 ods. 17 TP.

¹⁹ TARABOVÁ, N. Niekoľko úvah k rozsahu dokazovania v skrátenom vyšetrovaní. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*, s. 141.

²⁰ ČENTĚŠ, J. - VOJTUŠ, F. Efektívnosť práva a prístupy k jej skúmaniu. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*, s. 34.

ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*, s. 282.

obvinenia, či do dovŕšenia 19. roku, alebo až potom. Mladistvým je totiž osoba, ktorá nie je mladistvá v čase trestného konania, ale v čase spáchania činu.²¹ V tomto je teda jasná disproporcia aplikácie určitých konkrétnych ustanovení, ktoré na jednej strane rátajú s mladistvým a jeho zákonným zástupcom celé konanie a iné ustanovenia, kde sa s týmto ráta len do dovŕšenia plnoletosti mladistvého.

Takisto je sporné a diskutabilné, či sa možno dovolávať aplikácie § 35 TP ako samostatného ustanovenia, napr. pre podanie opravných prostriedkov, ktoré zákonného zástupcu ako osobu oprávnenú na podanie opravného prostriedku neuvádzajú, alebo či je toto ustanovenie možné aplikovať len v medziach, v ktorom ho „vykonávajú“ konkrétne osobitné ustanovenia.

Rovnako tak sú nedoriešené niektoré inštitúty a ustanovenia, ktoré explicitne so zákonným zástupcom a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately nepočítajú, avšak v aplikačnej praxi je potrebné s týmito subjektmi počítať aj v týchto explicitne nevymenovaných ustanoveniach, čo môže spôsobovať aplikačné problémy.

Všetky tieto otázky by mal do budúcnosti zákonodarca vyriešiť. V tejto súvislosti je potrebné konštatovať, že takúto právnu úpravu nemožno ani zďaleka hodnotiť ako efektívnu a naplňajúcu želaný efekt. Ako uvádzajú autori Čentíš a Vojtuš, „*efektívnosť právnej normy (práva) je najčastejšie chápaná ako úspešná realizácia zákonodarcovho úmyslu, ktorý norma mala vyvolať.*“ Ak si bližšie preštudujeme právnu úpravu v tejto oblasti, je len ťažké z nej vyvodiť, čo bol vlastne úmysel zákonodarcu a aký mal byť želaný následok tejto právnej úpravy. Pretože nie je podstatné dôsledne aplikovať existujúci stav *de lege lata*, ale zamýšľať sa najmä nad tým, aby právna úprava v jej aplikovateľnej podobe spĺňala očakávania zákonodarcu ako aj subjektov, ktorým je táto právna úprava určená.

Literatúra

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. Eurokódex: Žilina 2013.

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. Eurokódex: Žilina 2014.

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Eurokódex: Žilina 2017.

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka, 2016.

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2016.

ČENTÉŠ, J. - VOJTUŠ, F. Efektívnosť práva a prístupy k jej skúmaniu. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 30.10.2020 na Právnickej fakulte UK v Bratislave, Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 28-41.

MIHÁLIK, S. Dopady tzv. superrýchleho konania ako osobitnej formy vedenia trestného konania. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 30.10.2020 na Právnickej fakulte UK v Bratislave, Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 96-105.

TARABOVÁ, N. Niekoľko úvah k rozsahu dokazovania v skrátenom vyšetrovaní. In: *Efektívnosť prípravného konania - jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 30.10.2020 na Právnickej fakulte UK v Bratislave, Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 138-144.

²¹ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon Veľký komentár*, s. 176, ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*, s. 282.

TURAY, L. Právo na obhajobu a jeho limity. In: *Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 30.10.2020 na Právnickej fakulte UK v Bratislave, Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 145-151.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Key words: criminal proceedings, pre-trial proceedings, trial, criminal proceedings against juvenile offenders, remedies in criminal proceedings

Summary

This article deals with the issue of some complicated legislative provisions concerning the rights of “the legal representative”, and “the body for the social protection of children and social guardianship” in criminal proceedings against juvenile offenders. These provisions are scattered in various parts of the Criminal Procedure Code, and together with this fact, the duplicity of the regulation exists which is not always coherent. That is not the desired state and the legislative representatives should consider some changes of the Criminal Procedure Code to make this regulation clearer and simple.

*doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie
a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského
Šafárikovo nám. 6, P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
e-mail: radovan.blazek@flaw.uniba.sk
tel.: +421 2 9012 2010*

Recenzenti: prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD., JUDr. Veronika Marková, PhD.